

MONUMENTEN | NATUUR | EVENEMENTEN | WATER & RECREATIE

of the centuries the line has been under fire several times and was in service for more than 200 years (1628-1832).

Fortress line

The West Brabant's Water Line started from the fortress Waterschans in 1584 at the harbour entrance from Bergen op Zoom to Benedensas/Fort Henricus in Steenberg. In this line however, there were three sand ridges, which could give passage to the enemy in the marshland. To prevent a breakthrough, the commander-in-chief of the Dutch army Frederik Hendrik decided to build three forts on these sand ridges. Thus Fort de Roovere, together with the forts Moermont and Pinssen, was constructed in 1628. In Steenberg, Fort Henricus was part of the water line to protect the water supply from the Volkerak.

Fort de Roovere

Fort de Roovere has been reinforced several times during the years. This caused by the development of stronger gunfire, first against the Spaniards and later against the French armies. The buildings on the Terre were simple and consisted of wooden barracks, stables and warehouses. The fort was also manned in times without a threat and there was also room for a school and church services in the barracks. There was also a stone powder house and a stone commander's house.

Improvements

In 1727 Fort de Roovere was improved on the basis of plans by Menno van Coehoorn. On the south side a connecting line wall was created. This 5,5 km long shore connected the three forts with the Wouwse gate in Bergen op Zoom. In 1784, changes were made to the preliminary works and the main wall of the fort was excavated on the north side. This is the situation as the contours of and around the fort are reconstructed nowadays.

Siege

The area around the fort was a plain without trees, so that the enemy could not approach unnoticed. Due to war threats, the area of the water line has been flooded 7 times. Twice the fort was heavily under fire, once by the Spaniards in the Eighty Years War and once in the battle against French annexation. In 1747, during the Austrian Succession war (1740-1748),

MONUMENTEN | NATUUR | EVENEMENTEN | WATER & RECREATIE

Bergen op Zoom was besieged by a French army under the command of General von Löwenthal. Trenches were used to attack Fort de Roovere (in vain). However, after the fall of Bergen op Zoom, the fort was abandoned and plundered by the French.

Recovery

Fort de Roovere is owned by the municipality of Bergen op Zoom and since 1975 a national monument. In 2010 trees were cut on and around the fort to restore sightlines and contours to the situation of 1784. Moats were deepened and the water returned. Because of the walking route there is a bridge connection between Fort de Roovere and the defence works outside the fort. Because there was no bridge in the past, it had to disturb the view as little as possible. That is why the connection was constructed as a sunken bridge at the same level of the water and soon gained the nickname **Mosesbridge**. In 2018 the **Pompejus** watchtower was completed. The **tunnel** in the wall was opened in 2021 and is rebuilt on the original floor parts. Silkscreen engravings have been applied to the walls depicting the French storming of 1747.

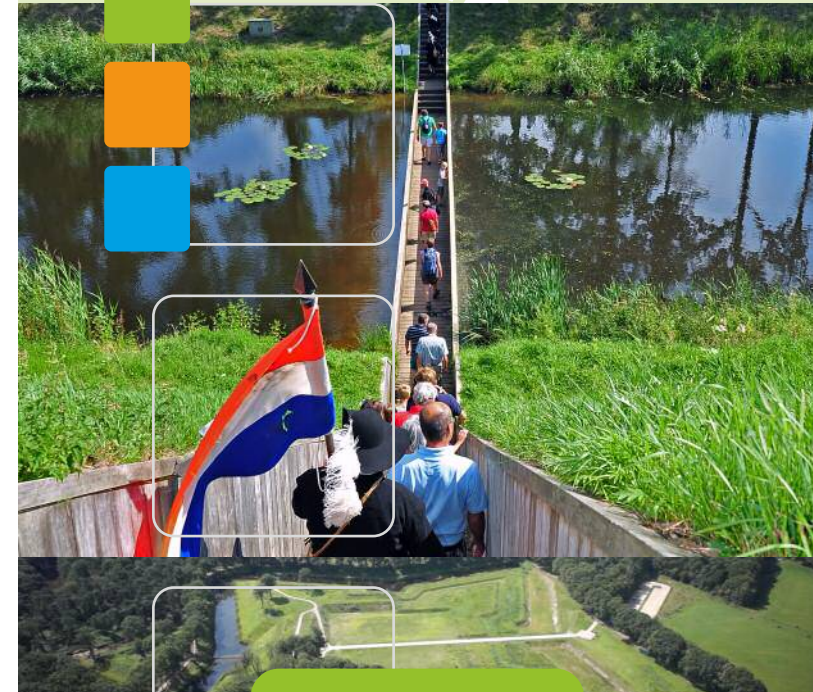

Wandelen over

Fort de Roovere

West Brabantse Waterlinie

tussen Bergen op Zoom en Steenberg

Heerlijk wandelen over de forten, langs grachten en voormalige inundatiegebieden. Proef de historie!

Brabantse Wal

Bergen op Zoom | Steenberg | Woensdrecht

...waar Brabant Zeeland kust...

Wandelroute, ca. 2 km

1. Startpunt aan de Ligneweg, Halsteren. Wandel over het binnenterrein (terre) van het fort naar de oostwal.
2. Op de noordoostelijke bastionpunt staat de toren Pompejus.
3. Vanaf de wal is het uitzicht over de gracht heen naar de voorwerken. Vroeger was dit een vlakte zonder bomen. Steek over via de Mozesbrug.
4. Aan de overkant linksaf het pad volgen. Steek de Schansbaan over en volg het pad rechts van het water. Hier gaat de wandeling langs de restanten van een lunet. Dit verdedigingswerk voorkwam dat de vijand langs de zijkant kon doorbreken.
5. Maak een rondje tot het pad weer uitkomt bij de Schansbaan. Ga iets terug langs de Schansbaan, dan links langs de westzijde van de buitengracht. Vervolg rechts naar de zuidzijde van de binnengracht.
6. Hier rechtdoor, terug naar het startpunt aan de Ligneweg.

Wandelroute, ca. 5 km

7. Vanaf dit liniewal bastion uitzicht op het natte voormalige inundatiegebied. Ook zijn er enkele redans (V-vormige uitsprong gericht naar de aanvaller) in de wal.
8. Ga vanaf de Linieweg het pad omhoog de wal op. Steek weg over, ga steile trap op en vervolg de weg over de wal. Aan het eind is rechts, aan de overkant van de Ernst Casimirweg, de bastionpunt van fort Pinssen zichtbaar. Ga links naar beneden en volg de gracht terug tot een hekje.
9. Hier rechts het pad op. Langs het Landgoed Vrederust terug richting Fort de Roovere.
10. Hier gaat het smalle pad langs de tenaillegracht van Fort de Roovere.
11. Richting het oosten gaat een pad naar gebied met Franse loopgraven uit 1747.
12. Via stukje Schansbaan weer terug op de korte route richting startpunt volgen.

Fort Pinssen buitengracht (punt 8 van de wandeling)

Welkom op Fort de Roovere, een van de forten van de West Brabantse Waterlinie.

De linie maakt deel uit van de Zuiderwaterlinie, de oudste, langste en meest benutte waterlinie van Nederland.

Na het opheffen van Bergen op Zoom als vestingstad in het midden van de 19e eeuw nam de natuur de overhand en verdwenen de linies uit het zicht. Nu, na de bouw zo'n 400 jaar geleden, is de aandacht voor de linies terug. De forten en restanten in het landschap van de linies worden hersteld. Prachtige (natuur)gebieden om heerlijk te wandelen en de historie te proeven!

West Brabantse Waterlinie

In de Tachtigjarige oorlog (1568-1648) heeft Bergen op Zoom, vanwege zijn strategische ligging, veel last gehad van veelvuldige Spaanse aanvallen. In de 16e en 17e eeuw waren Zeeland en Holland de rijkste en daarmee de belangrijkste provincies van de gewesten die in opstand waren gekomen tegen de Spaanse koning.

Om hun steden en vaarwegen te beschermen besloten de Staten van Zeeland en Holland een versterkt gebied aan te leggen tussen de vestingsteden Bergen op Zoom en Steenberg. In 1628 werd een waterlinie aangelegd, waarbij de natuurlijke laaglanden (veengebieden) tussen deze steden bij bedreiging onder water gezet konden worden. Kenmerkend is dat dit onderwater zetten (inundatie) zowel met zout water vanuit het Volkerak/Fort Henricus bij Steenberg, als met zoet water uit de veengebieden ten zuiden van Bergen op Zoom gebeurde. Het waterpeil bij inundatie was 50 tot 80 centimeter hoog, te diep om te doorwaden en te ondiep om er overheen te varen. De West Brabantse Waterlinie is de oudste waterlinie en heeft ruim 200 jaar (1628-1832) dienst gedaan. De inundatie was zeven maal wegens dreiging noodzakelijk en in totaal heeft het gebied maar liefst vijftig jaar onder water gestaan. Er waren in de waterlinie drie zandruggen die in het

moerasgebied doorgang aan de vijand konden verlenen. Ter voorkoming van een doorbraak gaf de bevelhebber van het Staatse leger prins Frederik Hendrik opdracht op deze zandruggen drie forten te bouwen: de Roovere, Moermont en Pinssen.

Zuiderwaterlinie

In 1698 maakte Menno van Coehoorn, vestingbouwkundige van De Republiek der Verenigde Nederlanden, plannen om de vestingwerken van Bergen op Zoom, Steenberg en de forten van de Waterlinie te verbeteren.

Zo werd in 1727 Bergen op Zoom door een liniewal van 5,5 kilometer verbonden met de drie noordelijk gelegen forten. Van deze liniewal zijn de overgebleven contouren van het deel tussen de forten Pinssen en de Roovere weer hersteld.

Om de Republiek beter te beschermen adviseerde Coehoorn de Generale Staten aan de west- en noordgrens van Brabant een lange verdedigingslinie van waterwerken te laten ontstaan: het Zuiderfrontier van Bergen op Zoom tot aan Grave. Bij Bergen op Zoom start de linie bij het Fort de Waterschans, wat in 2018 gerestaureerd is. Op deze 160 kilometer lange linie liggen 11 vestingsteden en de linie staat nu bekend als de Zuiderwaterlinie.

Forten Moermont, Pinssen en de Roovere

In 1628 werd de waterlinie met de vier forten in 6 maanden aangelegd door zo'n 4000 man. Fort Henricus bij Steenberg is genoemd naar Frederik Hendrik. Fort Moermont ontleent zijn naam aan Ymond van Suytland, heer van Moermont. Hij was afgevaardigde van de Staten van Zeeland en belast met het toezicht op de werkzaamheden. De naam van Fort Pinssen is ontleend aan kolonel

Pinssen van der Aa die tijdens de bouw van de linie de bescherming moest verlenen tegen vijandelijke aanvallen. Van Fort Pinssen is de gracht van de voorwerken weer van water voorzien en de contouren van de bastionpunten van het fort zelf zijn nog goed zichtbaar. Fort de Roovere is het grootste in de fortenlinie en genoemd naar Pompejus de Roovere,

burgemeester van Dordrecht. De bebouwing van het fort was eenvoudig en bestond uit houten barakken en magazijnen. Ook in tijden zonder dreiging was het fort bemand en in de barakken was ook ruimte voor een schooltje en kerkdiensten. Verder stond er een stenen kruithuis en een stenen commandeurshuis, waar de bevelhebber woonde.

Belegering

De West Brabantse Waterlinie is 7 keer belegerd. Twee keer heeft Fort de Roovere onder vuur gelegen, één keer gedurende de Tachtigjarige oorlog in 1631 door de Spanjaarden. En één keer in 1747, tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog (1740-1748).

De vestingstad Bergen op Zoom werd toen belegerd door een groot Frans leger onder bevel van generaal van Löwenthal. Het gebied rond het fort was een vlakte zonder bomen, zodat de vijand niet ongemerkt kon naderen. Via loopgraven werd Fort de Roovere (tevergeefs) aangevallen. Echter na de val van Bergen op Zoom werd het fort verlaten en door de Fransen geplunderd.

Teloorgang

Fort de Roovere werd als vestingwerk in 1816 opgeheven wegens de veranderde militaire strategie. De vestingfunctie van de stad Bergen op Zoom is opgeheven in 1867. Daarop begon de ontmanteling in fasen en werd voltooid in 1890, alles wat bovengronds stond werd verwijderd. Bij archeologisch onderzoek bleek dat er ondergronds nog wel wat is achtergebleven. Met name het massieve U-vormige metselwerk van de funderingsmuren bij de toegangspoort met een afmeting van 21 x 14 meter. In het midden van de terrein zijn er kelders gevonden die onder de houten barakken zaten. Van het kruithuis zijn nog puinresten aangetroffen. Van de tunneldoorgang in de zijwal, een poterne, werden stenen vloerdelen aangetroffen. Ter bescherming zijn de opgravingen weer afgedekt met aarde.

Meer informatie over de Brabantse Wal:

VVV Brabantse Wal

Steenbergsestraat 6, Bergen op Zoom
(in stadspaleis het Markiezenhof)
T 0164 - 277 482
info@vvvbrabantsewal.nl
www.vvvbrabantsewal.nl

VVV informatiepunt Steenbergen

Gummaruskerk
Westdam 83, Steenbergen

VVV informatiepunt Woensdrecht

De Volksabdij
O. L. V. ter Duinenlaan 199, Ossendrecht

Volg ons ook op:

Colofon:

Uitgave VVV Brabantse Wal, februari 2023. Redactie: SBM en VVV Brabantse Wal. Grafische vormgeving en drukwerkrealisatie Bakx Reclamestudio. Fotografie VVV Brabantse Wal, Nick Franken, Peet Bakx, Dick Vermaas, Etienne Homs, Ro&Ad Architecten. Fort icoontjes: Gerard 's-Gravendijk.

Niets van deze uitgave mag worden overgenomen zonder voorafgaande toestemming van de redactie. Bij de samenstelling van deze brochure is uiterste zorgvuldigheid betracht. De redactie kan geen verantwoordelijkheid nemen voor eventuele onjuistheden.

MONUMENTEN | NATUUR | EVENEMENTEN | WATER & RECREATIE

 Brabantse Wal
Bergen op Zoom | Steenbergen | Woensdrecht

...waar Brabant Zeeland kust...

Vergeten maar nu weer in volle belangstelling

Vanaf ongeveer 1830 heeft de natuur zijn gang kunnen gaan bij de fortificaties, waardoor de profielen van de aarden wallen door erosie zijn aangetast. De waterlinie was onzichtbaar geworden door bomen, struiken en agrarisch gebruik. Fort de Roovere, eigendom van de gemeente Bergen op Zoom, kreeg in 1975 waardering als cultureel erfgoed en werd erkend als Rijksmonument. Aan begin van deze eeuw ontstond er meer belangstelling voor herstel van de vervallen resten van de forten. In 2010 werden veel bomen op en rond Fort de Roovere gekapt om zichtlijnen te herstellen. De grachten werden weer gevuld met water en de contouren van de wallen werden hersteld naar de situatie van 1784, toen de laatste veranderingen werden aangebracht. Voor de wandelroute is een brugverbinding aangelegd tussen het fort en de vooruit geschoven verdedigingswerken. Omdat er vroeger geen brug was, moest het zicht zo min mogelijk verstoord worden. Daarom is de brug niet over maar door het water aangelegd, op gelijke hoogte met het waterniveau van de gracht. Al snel kreeg het de bijnaam **Mozesbrug** en architecten Ro&Ad wonnen meerdere architectuurprijzen. In 2018 is de 27 meter hoge uitkijktoren **Pompejus** gerealiseerd. De toren staat op een bastionpunt van 8 meter hoog en er kan dus op een hoogte van 35 meter over het laagland van de waterlinie gekeken worden. De open binnenkant heeft 129 treden en kan gebruikt worden als een openluchttheater voor 225 personen. In 2021 is de **poterne** (tunnel) in de hoofdwal in gebruik genomen. Het is gereconstrueerd over de resten van de originele vloerdelen. Op de wanden zie je zeefdruk gravures van de Franse bestorming in 1747. De liniewal van Fort de Roovere naar Bergen op Zoom is hersteld, incl. het bijbehorend inundatiegebied. Ook de contouren van de voorwerken en buitengracht van Fort Pinnsen zijn aangepast. Daardoor is een ensemble van verdedigingswerken en natuur ontstaan. Sinds de herstelwerkzaamheden is de biodiversiteit verbeterd en kunnen flora en fauna zich weer ontwikkelen.

MONUMENTEN | NATUUR | EVENEMENTEN | WATER & RECREATIE

Meer informatie

Op www.zuiderwaterlinie.nl lees je meer over heden, verleden en toekomst. Een aanrader zijn de wandelingen onder leiding van een gids voor individuen en groepen. Op vvvbrabantsewal.nl vind je de data voor individuele wandelingen. Vooraf reserveren is mogelijk via www.stadsgidsen-bergenopzoom.nl. Groepen kunnen op afspraak reserveren bij VVV Brabantse Wal. Deze wandelingen worden begeleid door Stadsgidsen Bergen op Zoom. Neem ook een kijkje in het Informatiecentrum in de uitkijktoren Pompejus.

TIP Begin je wandeling op Fort de Roovere bij De Schaft. Je kunt er genieten van de heerlijkste hapjes en drankjes in een gezellige sfeer.

Welcome to Fort de Roovere, one of the fortresses of the West Brabantse Waterlinie (West Brabant's Water Line)

Water defence line

Land and water used in the past as a natural defence line using the floodable areas. It was designed to stop various European enemy armies in wars such as the Eighty Years War (1568-1648) when the Dutch fought the Spaniards. During this war the first long defence line using inundation (flooding) was created between fortified cities Bergen op Zoom and Steenbergen to keep the enemy out. The natural lowlands (peat lands) between these cities were put under water by danger. The water line could thus prevent an enemy coming from the south and east from entering the banks of the Zeeland and Holland streams and islands. This defence line is called West Brabantse Waterlinie (West Brabant's Water Line).

West Brabantse Waterlinie

The West Brabant's Water Line was built in 1628. The water line leads from the cities Bergen op Zoom to Steenbergen with a number of fortresses including the main fortress de Roovere. Inundation is the submersion of the landscape in order to prevent enemy armies to pass through the landscape with their equipment. Only 50 to 80 centimetres of water would be sufficient to render an area unfit to either wade or navigate. In the course

MONUMENTEN | NATUUR | EVENEMENTEN | WATER & RECREATIE